

den side antages, at formålet næppe har rummet mulighed for en bredt anlagt kulturstudie. Som grundlag for en sådan er bogen imidlertid udmærket. Den har et væld af navne – bogstavelig talt samtlige biblioteksoprettelser med steder og personer; men i hvor høj grad den er møntet på kolleger – og endda ind imellem ældre kolleger – fremgår deraf, at flere af navnene pludselig stikkes ud helt uden præsentation. S. 21 er f. eks. *Steenberg* »igangsætter«; men læseren må vente helt til s. 49 med at få at vide, at samme Steenberg hedder Andreas Schack S. og er en central skikkelse i folkebibliotekernes udvikling. Fortrinlige er referaterne af de omfattende debatter på Rigsdagen og i de forskellige organisationer; direkte morsom er skænderiet om forfatterafgiften i 1920'erne og 30'erne, hvor der en overgang fra Hasselbalchs forlag var tale om forbud mod biblioteksudlån af dets publikationer. De organisationsmæssige forhold vakte gang på gang vanskeligheder; men den største anstødssten for virkelige ændringer var (som så ofte siden) økonomien: der var biblioteker, der om året modtog 5 kr. i statsunderstøttelse! Først med loven af 1920 kom der skred i udviklingen: centralbiblioteker oprettedes, bygninger rejstes, og bibliotekarere uddannedes. Man blev ikke færdig og er det vel ikke endnu; men grunden blev lagt til det smukke stude, dansk folkebiblioteksvæsen står på i dag.

Finn H. Lauridsen.

Pressehistoriske afhandlinger 1963 og 1964. (Skrifter udgivet af Dansk pressehistorisk Selskab nr. 2 og 3, Gad). 197 og 211 s.

Selv om det pressehistoriske selskab ved ikke at anvende betegnelsen årbog på de to seneste publikationer har undgået at binde sig til denne form i fremtiden, fremtræder

de i et og alt som årbøger. Hertil bidrager naturligvis ikke mindst Niels Thomsens oversigter over pressens forhold i »året, der gik«, sammes betretninger om pressemuseet og selskabets årsregnskaber, men i øvrigt også den form, landsarkivar Harald Jørgensen som redaktør har givet bøgerne: korte artikler (28 i de to bind) fra mange sider af pressens virke – den trykkes tekniske dog endnu undtaget.

Glædeligt er det at se pressens egne folk medvirke som forfattere i stort antal og ikke bare i erindringskitser. Om det så er et interview, er der kommet sådan et med: Journalist Johs. Skjerbeks samtale med redaktør S. P. Qvist om dennes »ophold« på husmandsskolen i Odense i foråret 1945 (i 1963-bindet). Det øvrige indhold er en skønsom blanding, hvis spændvidde kan illustreres af følgende eksempler fra 1963: Aviser som kildemateriale (Odd Nordland), Storpolitik og Journalistik. Kejserinde Catarina 2. og Den Berlingske Avis (T. Vogel-Jørgensen), H. P. Hanssens overtagelse af Hejmdal i 1893 (Harald Jørgensen), H. P. Sørensen som pressemænd (Peder Tabor), Telefonavisen. En forløber for radioen (Vincent Næser) – og fra 1964: Danskerne møder den nye amerikanske avis (Hakon Stangerup), Redaktøren som amtmand. Problemet i C. St. A. Billes karriereliv (Svend Thorsen), Et dansk fænomen. Foreningen af Venstreblade i Danmark (Johs. Nygård), Knyttet til pressen (Richardt Gandrup), Fra Cavling til oplagsdjævelen (Poul Graae). Stoffet er velbehandlet og letlæst, som det sig vel også hør og bør, når det er pressefolk, der står for det.

Finn H. Lauridsen.

Carl Dumreicher: Under uglens og ørnens vinger. (Nyt Nordisk, 1964). 86 s.

Ved sin 85-års dag har Carl Dumreicher i denne lille bog samlet nogle

spredte bidrag til studenterlivets historie. I alt er der syv forskellige artikler, hvoraf der er særlig grund til at pege på et interessant stykke om Orla Lehmanns ridehustale med redegørelse for forholdet mellem Fædrelandets referat og optrykket i Lehmanns efterladte skrifter og for opfattelsen af den i samtiden. Før dette afsnit har Dumreicher givet et livfuldt portræt af biblioteksmanden og forfatteren Frederik Fabricius (1789-1873), som uddyber Dumreichers egen artikel i Biografisk Leksikon. De øvrige bidrag, med bl. a. et om studenterhuens historie, er mere lette småstykker om studenterlivet omkring 1900.

Vagn Dybdahl.

Vald. Andersen: Vorbasse – et hedesogns historie. (Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S, 1963). 370 s.

På grund af den krigshavn, som aldrig har ligget der, var det sydjyske sogn Vorbasse en gang hvermands eje. Til gengæld vidste kun få præcist, hvor sognet lå, og nu nævnes den berømmelige havn kun sjældent. Valdemar Andersen er ikke den første, der har beskrevet Vorbasse; der eksisterer en tre-fire ældre historiske eller »statistisk-øconomiske« skildringer, hvoraf præsten H. W. Kaalunds fra 1756 er en af de tidligste af sin art i landet. Andersen har naturligvis støttet sig til sine forgængere, men hertil selv foretaget et kæmpemæssigt indsamlingsarbejde i trykte og utrykte kilder.

Bogen følger nogenlunde det vedtagne skema med topografi, oldtidsminder, kirker og kirkelige forhold, skoler og skoleforhold, befolkning o. s. v. Den går velgørende langt op i tiden med data fra de seneste år, og den har udmærkede kildehenvisninger og registre samt et sammenfoldet målebordsblad, der dog burde have været til at lægge uden for bogen. Det

er gedigen, veloplysende sognehistorie, krydret med gode fortællinger. Den tyske kolonisation i 1700-tallet behandles fyldigt med de forudsætninger, Valdemar Andersen har fra sin fortrinlige bog »Alheden« fra 1953. Også skildringen af landbruget i almindelighed, af vækkelserne i forrige århundrede og af præsterne og lærerne bør fremhæves. For landbrugets vedkommende må det dog som ved alle andre sognebøger fra den sidste halve snes år beklages, at Det kongelige danske Landhusholdnings-selskabs righoldige arkiv i Erhvervsarkivet ikke er udnyttet eller i det mindste gennemgået.

Vorbassebogens topografiske billeder er lidt stillestående og ensartede. En række meget karakteristiske visitkortfotos af gamle bønder er som noget delvist nyt strøet ud med rund, men noget tilfældig hånd, og den mulighed for gode, beskrivende billedtekster, som de indbyder til, er slet ikke udnyttet.

Finn H. Lauridsen.

Peder H. Smidt: Hverdag og fest. Vestslesvigske minder. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1964). 158 s.

Historisk Samfund for Sønderjylland fejrede en hel række jubilæer i 1964. Bl. a. var det 25 år siden, det første bind udkom i serien: Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland. Man har markeret milepælen ved at udsende bind 31 i rækken, og hertil har man valgt de erindringer, som den vestslesvigske gårdmand, Peder H. Smidt, Spandetgård, for nogle år siden afleverede til landsarkivet i Åbenrå.

Disse erindringer ligger vel ikke helt på linie med den type værker, der gennem de senere år har givet skriftrækken dens meget høje videnskabelige standard. Men det er særdeles forståeligt, at man gerne har vil-